

Consumers' Interest and Opinions about Probiotics (A Sample of Çanakkale-Biga)

Ayşe Gülin ESER

Canakkale Onsekiz Mart University, Biga Vocational School, Department of Food Processing, Canakkale, Turkey

Received: 04.12.2015

Accepted: 31.08.2016

SUMMARY

The study has been conducted to find out consumers' interest and knowledge about food additives in healthcare system like probiotics and their opinions and attitudes towards consumption application and what their tendency towards using these products is like. Furthermore, the subtitles of the study consist of the consumers' requests and expectations from business firms, authorities, managers and specialists concerned and seeking the answers to such questions as "Are these products only commercially produced and presented?" and "Do the consumers indiscriminately use these products?" As the clarification of these questions will be possible with the consumers being asked about probiotics, the data obtained have the potential for setting light to the activities of all branches of science and experts concerned as well. A total of 405 participants took part in this study conducted from December 2013 to March 2014 in Çanakkale. 41% of them were men and 59% of them women. 21% of the participants stated that they consumed probiotics products. 25,9 % said that they did not use them, and 49,6 % suggested that they used them at odd times.

Key Words: Probiotics, Survey, Consumer Health

ÖZET

Probiyotikler Konusunda Tüketicilerin İlgisi ve Kanaatleri (Çanakkale-Biga Örneği)

Bu çalışma probiyotik gibi sağlık sisteminin içindeki besin katkısı ürünlerine karşı, tüketicinin ilgi, bilgi ve tüketim uygulamasına ilişkin kanaat ve tutumları ile bu ürünleri kullanma eğilimlerinin ne durumda olduğunun öğrenilmesi amacıyla yapılmıştır. Ayrıca tüketicinin, ticari firmalardan, yetkililerden ve yöneticilerden, ilgili uzmanlardan istek ve beklentileri ile bu ürünlerin sadece ticari maksatla mı üretilip sunuldukları ve tüketicilerin bu ürünleri rastgele kullanıp kullanmadıklarına ilişkin sorularına da cevap aramak çalışmanın diğer alt başlıklarını oluşturmaktadır. Bu soruların açığa kavuşması, tüketicilere probiyotik konusunu sormak ile mümkün olabileceğinden, elde edilen veriler ilgili bilim dallarının ve ilgili uzmanların faaliyetlerine de ışık tutabilecek potansiyele sahiptir. Çanakkale ilinde Aralık 2013-Mart 2014 tarihleri arasında yapılan bu çalışmaya %41'i erkek ve %59'u kadın olmak üzere toplam 405 kişi katılmıştır. Katılımcıların %21'i probiyotik ürünleri tükettiğini, %25.9'u tüketmediğini, %49.6'sı da fırsat buldukça tükettiğini ifade etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Probiyotik, Anket, Tüketici Sağlığı

GİRİŞ

Probiyotikler, yeterli miktarda alındığında konağın sağlığı ve fizyolojisi üzerinde yararlı etkileri olan canlı mikroorganizmalar olarak tanımlanmaktadır (Can 2007; Şener ve ark. 2008). Probiyotik ürünler ise, vücut için yararlı mikroorganizma ilave edilmiş gıdalardır (Roberfroid 2000). Fermente süt ürünleri, turşu, çiğ sucuk, ekmek, bira, şarap, kıyma, kefir probiyotiklerden zengin gıda maddeleri olarak bilinmektedir (Yağcı 2002; Gültekin 2004). Yetişkin bir insanın gastrointestinal sisteminde *Laktobacillus*, *Bacterioides*, *Bifidobacterium*, *Peptostreptococcus* ve *Fusobacterium* spp. dominant olmak üzere 500'ün üzerinde bakteri çeşidi bulunmaktadır (Hennequin ve Kaufmann-Lacroix 2002; Gültekin 2004). Probiyotiklerin, mide-barsak sistemindeki mikroflorayı

güçlendirmek suretiyle, sağlıklı bir mide-barsak işlevine ve dolayısıyla tüm vücudun uyum halinde çalışmasına yardımcı olduğu bilinen bir husustur (İnanç ve ark. 2005; Şener ve ark. 2008). Ayrıca, probiyotik bakterilerin patojen bakterilere karşı antibakteriyel etkilerinin yanında allerjik hastalıklar ve bağışıklık sistemi üzerine olumlu birçok etkileri olduğu yapılan çalışmalar ile ortaya konulmuştur (Chandan 1997; Holzapfel ve Schillinger 2002). Probiyotikler, patojen mikroorganizmaların gelişimini bakteriyosin üreterek, asetik asit ve laktik asit gibi organik asitler sentezleyip ortamın pH'sını düşürerek ve hidrojen peroksit sentezleyerek engellerler (Mathieu ve ark. 1993). Ülkemizde probiyotikler üzerine yapılmış anket çalışmalarında tüketici grubu olarak öğrencilerden yararlanılmıştır (Yabancı ve Şimşek 2007; Aydın ve ark.

2010; Hacıoğlu ve Kurt 2012; Derin ve Keskin 2012-2013). Bu çalışmada ise, probiyotikler olarak ifade edilen fonksiyonel besinler konusunda halkın bilgi, farkındalık ve uygulama eğilimlerinin nasıl veya ne durumda olduğunun öğrenilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca, probiyotik ürünlere karşı ilgi, tutum ve davranışlar ile beklenti ve şikâyetlerin de neler olduğu incelenmiştir.

MATERYAL ve METOT

Materyal

Probiyotik ürünler ile ilgili olarak günümüz insanının görüşleri, tutum ve kanaatleri, tüketim alışkanlıkları ve beklentilerini tespit ve tasvir etmeyi amaçlayan bu araştırmaya toplam 405 kişi dahil edilmiştir. Katılımcıların kişisel özellikleri hakkında bilgi toplamak için 8 adet soru sorulmuştur. Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar çerçevesinde, kişisel özellikleri hakkında bilgi toplanmıştır (Etik Kurul Karar No:2016-04).

Metot

Araştırmada bilgi toplama aracı olarak kullanılan anket formunda 8'i kimlik sorusu olmak üzere toplam 24 soru yer almaktadır. Probiyotik ürünün ne demek olduğu ve neler olduğu, sorular içinde açıklamalarla belirtilmiş olup; katılımcıların içeriğini bilmeden soruları cevaplamalarının önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

Anket Çanakkale İli ile Biga ilçesinde uygulanmıştır. Anketler üniversite öğrencilerine topluca sınıflarda dağıtılarak ve cevaplamayı müteakip geri toplanmıştır. Şehir sakinleri ve esnaflara ise anketler verilerek hemen cevaplamaları istenmiştir. Bu kapsamda yaklaşık 500 civarında anket dağıtılmış, eksik bırakılan ya da tam olarak cevap verilmeyen anketler değerlendirmeye alınmamıştır.

Toplanan verilerin analizinde sosyal bilimler için geliştirilmiş olan istatistik paket programı SPSS'in 20. versiyonu kullanılmıştır. Verilerin durumuna ya da ölçüm düzeyine (nominal/kategorik değişkenlere) uygun olarak betimsel istatistik ve Ki-kare (χ^2) teknikleri tercih edilmiştir. Anket verilerine göre cevapların veya kanaatlerin yoğunluğu ve dağılımı sayı ve yüzde olarak değerlendirilmiştir.

BULGULAR

A. Kimlik soruları

Katılımcıların "cinsiyet, eğitim durumu, meslek, yaş, gelir ve yaşadığı geniş sosyal çevre" değişkenlerine ilişkin sorulara verdikleri cevaplar bağlamında dağılımları yansıtan tasvirî analizler tablolar halinde rapor edilmiştir. Değerlendirmede sadece sorulara cevap verenler üzerinden analizler yapılmış olup, önemli bir oranda bulunan cevapsızlar ayrıca değerlendirilmiştir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre dağılımı

Araştırmaya toplam 405 kişi katılmış olup bunların yaklaşık %41'i (165 kişi) erkek, yaklaşık %59'u (238 kişi) ise kadındır. Bu soruya cevap vermeyen 2 kişi vardır.

Katılımcıların eğitim durumuna göre dağılımı

Katılımcıların eğitim durumuna bakıldığında grubun büyük çoğunluğunun (yaklaşık %63'ü) yüksek tahsil yapmış veya yapmakta olan bireylerin olduğu görülmektedir. Tablo 1'de sunulan verilere göre en kalabalık grubu 225 kişi ile "üniversite ve yüksekokul mezunu" olduğunu belirtenler oluşturmaktadır.

Tablo 1. Eğitim durumuna göre dağılım

Table 1. Distribution by education level

Eğitim Düzeyi	Sayı	Yüzde
1) İlkokul mezunu	25	6.2
2) Ortaokul mezunu	24	5.9
1) Lise mezunu	98	24.2
2) Üniversite ve Yüksekokul mezunu	225	55.6
5) Lisansüstü	30	7.4
6) Cevapsız	3	0.7
Toplam	405	100.0

Katılımcıların meslek durumuna göre dağılımı

Anket hem üniversite çevresinden hem de tüketiciler arasından rasgele seçilen kimselere uygulanmıştır. O nedenle meslek kategorileri belirli gruplar altında Tablo 2'de toplanmıştır.

Tablo 2. Meslek durumuna göre dağılımı

Table 2. Distribution by occupation

Meslekler	Sayı	Yüzde
1) Esnaf	18	4.4
2) İşçi	21	5.2
3) Ev kadını	33	8.1
4) Devlet memuru	50	12.3
5) Özel sektörde memur	5	1.2
6) Öğrenci	111	27.4
7) Öğretmen	96	23.7
8) Üniversite-YO Öğretim Üyesi	17	4.2
9) Sağlık Personeli (Doktor, Hemşire vb.)	33	8.1
10) Teknik eleman (Mühendis, Mimar vb.)	1	,2
11) Diğer	20	4.9
Toplam	405	100.0

Öğrencilik bir meslek olarak kabul edilecek olursa en kalabalık meslek grubunu öğrenciler oluşturmaktadır. Tablo 2'deki verilere göre katılımcıların yaklaşık %27'si (111 kişi) öğrencidir. Bu gruptan sonra gelen en kalabalık meslek grubu ise öğretmenlerdir (96 kişi, %23.7) Kendilerini devlet memuru olarak tanımlayanlar (50 kişi, %12.3) ise üçüncü sırada yer almaktadır.

Gelir durumuna göre dağılım

Gelir durumu ile ilgili genel bir profil çıkarmak ya da bilgi sahibi olmak maksadıyla anket formunda yer alan soruya verilen cevapların dağılımı bulgularına göre katılımcıların %56'sı (225 kişi) kendilerini "ortanın üstü" gelir grubunda görmektedir.

Katılımcıların hayatının geçtiği çevre

Yoğunluğa göre en kalabalık üç grupta, ilk sırada "hayatının büyük çoğunluğunu şehirde geçirdiğini" (185 kişi %45.7) beyan edenler yer almaktadır. İkinci sırada ise en kalabalık grubu (104 kişi, %25.7) "hayatının çoğunu kasabada geçirenler" oluşturmaktadır.

Katılımcılar ve yaş grupları

Bilgi toplama aracı olarak kullanılan anket formunda yaş ile ilgili soru açık uçlu olarak yer almaktadır. Sonuçlar bilgisayara girildikten sonra "recode" yapılarak yeniden belirlenen kategorilere göre dağılım incelenmiştir. Katılımcıların yaş aralığı 17-76 arasında olup, bu soruya cevap vermeyenler hariç olmak üzere yaş ortalaması 32.28'dir. Katılımcılar 8 yaş grubuna ayrılacak şekilde belli yaş kategorileri altında toplanmıştır. 114 kişiden oluşan en kalabalık yaş grubu "yaşları 20 yaş ve altında" olanlara aittir. En az katılımcıyı kapsayan grup ise "51 yaş ve üstü" yaş grubuna aittir.

B. Probiyotiklere ilişkin kanaat ve yaklaşımlar

Bu bölümde araştırmaya katılanların sağlıklarına ilişkin özel besinler kullanıp kullanmadıkları, bu konuda özel bir harcama yapıp yapmadıkları, probiyotik ürünleri tüketip tüketmemeye durumları, bu ürünlere karşı ilgileri, alışkanlıkları, tutum ve davranışları irdeleyen sorular çerçevesinde toplanan bilgi ve veriler rapor edilmiştir. Bu noktada, araştırma bulgularını belirli bir düzen içinde ve alt başlıklar altında sunmak ve bazı yorumlar yapmak gerekmektedir.

Araştırma konusu ve alt problemleri dikkate alınarak bulgular şu sorulara cevap verecek şekilde düzenlenmiştir: Katılımcıların özel ve özenli besin harcaması nasıldır?, probiyotik ürünlerin kullanılma durumu nedir, hangi ürünler ne sıklıkta kullanılmaktadır?, probiyotik ürünlerin kullanılma nedenleri nelerdir, tüketicilerin kaygı ve beklentileri nelerdir?

Bu bağlamda, araştırmaya katılan 405 kişilik gruptan elde edilen veriler, belirli başlıklar altında sunulmaktadır.

a) Sağlık için özel ve özenli besin kullanma

"Sağlığınız için özel ve özenli besin harcamanız var mı?" sorusuna verilen cevaplarla ilgili tutum ve davranışlara ilişkin veriler Tablo 3'de belirtilmiştir.

Tablo 3. Sağlığınız için özel ve özenli besin harcamanız var mı? ($X^2_{(2-338)} = 130.925, p < .001$)

Table 3. Do you have a special and careful food expenditure for your health?

Seçenekler	Sayı	Yüzde
1) Ancak geçiniyoruz, özel bir tercih yapamıyorum	42	10.4
2) Bu konuyu önemsemiyorum ve abartılı buluyorum, ne bulursam yer içerim	107	26.4
3) Sağlıklı ve sağlığa yararlı besin konusuna önem veriyorum ve harcama yapıyorum	185	45.7
4) Cevap yok	71	17.5
Toplam	405	100.0

Tablo 3'deki verilerden anlaşıldığına göre "sağlıklı ve sağlığa yararlı besin konusunu önemseme ve harcama yapma" yönünde tutum ve davranış eğimlerinin %45.7, "özel bir tercihi olmayanlara" (%10.4) kıyasla daha yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan "bu konuyu önemsemeyen, abartılı bulan ve ne bulursam yer içerim" diyenler %26.4'lük oranla ikinci en kalabalık gruptur. Bu grubun konuyla ilgili tutumlarının pek güçlü ve olumlu olduğu söylenemeyebilir. Bu soruya cevap vermeyenlerin oranı %17.5 olup oldukça yüksektir ($p < .001$).

b) Probiyotik ürünleri kullanma durumu

Araştırma problemi ve genel hipotez olarak "probiyotik ürünleri tüketme ve kullanma sıklığı bakımından olumlu yönünde eğilim olduğu, cinsiyet farklılığının kadınlar lehinde anlamlı farklılığa yol açacağı" belirlenmiştir.

Probiyotik ürünler ve tüketimi

Katılımcılardan 405 kişinin probiyotik ürünleri tüketiyor musunuz sorusuna verdikleri cevabın %21'i evet, %25.92'si hayır, %49.9'u "fırsat ve imkân" buldukça şeklinde olmuştur.

Tüketilen probiyotik ürünler

Anket formundaki "Aşağıdaki probiyotik ürünlerden hangisini tüketiyorsunuz?" sorusuna birden çok seçenek işaretleyerek cevap verilmiştir. O nedenle en fazla hangi ürün kullanıldığını tespit etmek için frekansı en fazla olandan en düşük olana doğru sıralama yapılmıştır.

Tablo 4. Tüketiyorsanız probiyotik ürünlerden hangisini tüketiyorsunuz?

Table 4. Which probiotic products do you consume?

Probiyotik Ürünler	Sayı	Yüzde	Sayı
1) Kefir	19	4.7	69
2) Probiyotikli yoğurt	31	7.7	109
3) Probiyotikli süt	4	1	34
4) Probiyotikli peynir	2	0.5	40
6) Yoğurt	147	36.3	165
7) Hepsini	11	2,7	11
8) Hiçbirini	54	13.3	
9) Diğer/Cevap yok	54	13.3	428
Tek seçenek işaretleyen		322	

Tablo 4'de özetlenen bulgulara göre en fazla tüketilen ürünlerin "yoğurt" (%39) ve "probiyotikli yoğurt" (%25) olduğu anlaşılmıştır. "Kefir" (%16) en fazla tüketilen ürün olarak üçüncü sırada gelmektedir.

Probiyotik ürünler ve tüketilme sıklığı

Anket çalışmasında eğer kullanıyorlarsa ne şekilde veya hangi öğünlerde tüketildiği de sorgulanmıştır. Tüketme sıklığı bakımından "Haftada 2-3 kez" kullandığını belirtenler en kalabalık grubu (116 kişi %42) teşkil etmektedir.

Probiyotik ürünlerin yemek öğünlerine göre tüketilme durumu

Burada tüketme tarzının "günlük yemek öğünleri veya günün belirli vakitleri" bakımından nasıl düzenlendiğine dair tercihler ya da uygulamalar söz konusudur. En çok tercih edilen öğün/vakit, "ikindi vakti" olup ve ondan sonra gelen ya da tercih edilen davranış eğilimi "rastgele" bir öğünde kullanımdır.

c) Probiyotik ürünleri tüketme sebepleri ve faydaları

Bu alt başlık altında katılımcıların "probiyotik ürünleri tüketme sebepleri ve faydaları" olarak ifade edebileceğimiz bazı düşünce ve kanaatlere ilişkin veriler toplanmıştır.

Probiyotik ürünleri tüketme sebepleri

Katılımcıların konuyla ilgili kanaat ve görüşlerini yansıtan genel profil Tablo 5'te açıkça görülmektedir.

Tablo 5. Probiyotik ürünleri tüketme sebepleri (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)**Table 5.** The reasons of consuming probiotic products

Seçenekler	Sayı
7) Cevap yok	123
4) Zayıflama rejimine destek olacağı	116
6) İlgilenmiyorum	90
2) Bağırsak sistemini güçlendirdiği	42
1) Mide-barsak sistemini düzenlediği	21
5) Neye iyi gelirse gelsin sağlık için gerekli diye	19
3) Egzama ve alerji tehlikesini azalttığı	15
Toplam	426

Verilere göre ilk sırada “Zayıflama rejimine destek olacağı kanaatindeyim” görüşü en fazla kullanma sebebi olarak görülmüştür (%54). Katılımcıların beyanlarına göre öne çıkan diğer 2 sebep ise “Bağırsak sistemini güçlendirdiği” (%20) ve “Mide-barsak sistemini düzenlediği” (%10) kanaatlerinin olduğu anlaşılmaktadır.

Probiyotik ürünlerin faydaları

Soruya “cevap vermeyenler” (41 kişi) ve “ilgilenmiyorum” diyenler (87 kişi) devre dışı tutularak yapılan analiz sonuçlarına göre 277 kişinin yarısından fazlası (%55’i), kullandığı ürünün ya da ürünlerin faydası konusunda kararsızlık içindedir. Buna karşın bir taraftan “hayır” diyerek faydasını görmediğini belirtenlerin çok az sayıda (5 kişi, %2) olması ve diğer yandan “evet” faydasını gördüm diyenlerin %43’lük bir orana ulaşması bu ürünlerin faydasına inanıldığının ve bazı katılımcıların beklentilerinin karşılandığının bir göstergesidir.

Probiyotik ürünlerin zararları

Bulgulara göre katılımcıların %29’u (119 kişi), “probiyotik ürünler özellikle aşırıya kaçılırsa sağlığa zarar verir” görüşüne katıldıklarını belirtmiştir. Bu konuda bilgi sahibi olmadığını ama kuşkuları olduğunu belirtenler (154 kişi) grubun %38’ini oluştururken, sadece “kuşkularım var” diyenler (87 kişi) ise %22’lik oranla üçüncü sırada geldiği gözlenmektedir. Bu görüşe katılmayanların (5 kişi) ise çok az sayıda ve düşük oranda (%1) olması dikkat çekicidir. ($p<0.001$)

Probiyotik ürünleri kullanma ve uzman tavsiyesi

Katılımcılara “doktor veya diyetisyene gittiğinde probiyotik ürün kullanma tavsiyesinde bulunulup bulunulmadığını” irdeleyen soruya verilen cevaplar, verilere göre katılımcıların %26’sı (105 kişi) uzman tarafından tavsiye edildiğini belirttiği, “hayır” diyenlerin oranı (% 20) ve “hiç söz konusu” olmadığını belirtenlerin oranı (%42) birleştirildiğinde grubun %62’sinin uzman tavsiyesi almadığı anlaşılmaktadır. O zaman reklam ve yakın çevre etkisiyle bu ürünlere yönelindiklerini söylemek mümkündür.

Probiyotik ürünlere ilişkin bilgi ve ilgi durumları

Burada katılımcıların ürünün markasına dikkat etme, etiket bilgilerini okuma, ürünlerle ilgili şikâyet ve beklentiler ve probiyotik ürünler ile ilgili sağlıklı bilgi, tanıtım ve uygulama konusunda uzman kişi ve kurumlardan beklentiler konularındaki tutum ve davranışlara ilişkin tespitler rapor edilmektedir.

a) Probiyotik ürün ve marka

Veriler incelendiğinde ürünün markasına önem verenlerin oranının çok düşük (%6.2) olduğu dikkati çekmektedir. Marka ile ilgilenmediğini belirtenler %48.4’lük oranla en kalabalık grubu oluşturmuş, önem vermeyenlerin bundan çok düşük olduğu görülmüştür. “Hayır” okumuyorum diyenler %37’lik oranla ikinci sırada gelmekte ve orta grubu oluşturmaktadır ($p<0.001$).

b) Probiyotik ürün ve etiket bilgisi

Tüketicinin kullanacağı besin maddesi, alacağı ilaç vb. gibi sağlığı ile yakından ilgili ürünleri kullanmadan önce bilgilendirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla yasal bir zorunluluk olarak da ürünü tanıtıcı etiket bilgilerini okumak zorunlu ve beklenen bir davranış olmaktadır. Acaba probiyotik ürünleri kullananların bu konudaki tutum ve davranışları nasıldır?

Elde edilen bulgulara göre, etiket bilgilerini okuduğunu belirtenler %45.4’lük oranla en kalabalık grubu teşkil etmektedir. Anket sorusuna cevap veren 364 kişinin yarısından fazlasının (%51’i) etiket bilgilerini okuduğu, buna karşın etiket bilgilerini “okumama ve ilgilenmeme” yönünde eğilimin %49 olduğu belirlenmiştir ($p<0.001$).

c) Şikâyet ve beklentiler

Katılımcıların şikâyet ve beklentileri “tüketiciye bilgi verilip aydınlatılması, ticari maksatla konunun istismar edilmesi ve ürünlerin fiyatları” ile ilgili görüşler bağlamında Tablo 6’da ele alınmıştır. Bu konulara ilişkin görüşlere göre dağılımlar, beklentilerin ne olduğu hakkında bir fikir vermektedir. Elde edilen bulgulara göre en başta gelen şikâyet veya beklenti “Yeterli bilgi verilmiyor, tüketici aydınlatılmalıdır” şeklinde ifade edilmektedir ($p<0.001$).

Tablo 6. Probiyotik ürünler ile ilgili şikâyet ve beklentileriniz nelerdir?**Table 6.** What are the expectations and complaints

Seçenekler	Sayı	Yüzde
1) Yeterli bilgi verilmiyor tüketici aydınlatılmalıdır	193	47.7
2) Bu ürünler ucuzlatılmalıdır	69	17.0
3) Ticari maksat ön plandadır konu istismar edilmemelidir	104	25.7
4) Reklam ve reyting kaygısı olmadan tarafsız yayın yapılmalıdır.	1	0.2
6) Cevap yok	38	9.4
Toplam	405	100

d) Sağlıklı bilgi, tanıtım ve beklentiler

Katılımcıların probiyotik ürünler ile ilgili sağlıklı bilgi, tanıtım ve uygulama bakımından farklı ihtiyaçları olabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, kimlerden, hangi kurum ve kuruluşlardan beklentiler söz konusudur? Tablo 7’deki verilere göre, katılımcıların en fazla beklentisi uzmanlardandır.

Probiyotik ürün uzmanları ve firmalarına güven

a) Konunun uzmanlarına güven

Konunun uzmanlarını yeterli bulma ve güvenme bakımından katılımcıların tutumlarını gösteren bulgular tablo 8’de belirtilmiştir. Burada da “ilgilenmeyenler” (49 kişi) ve “cevap vermeyenler” (22 kişi) katılımcıların %17’sini oluşturmaktadır.

Tablo 7. Probiyotik ürünler ile ilgili sağlıklı bilgi, tanıtım ve uygulamada beklentiler (370 kişi cevaplamış)

Table 7. The expectations on receiving correct information, presentation, application of probiotic products.

Seçenekler	Sayı	Yüzde
1) Veteriner Hekim, tıp doktoru, diyetisyen, gıda mühendisi.... gibi uzmanlardan	167	45
2) Üretici firmalardan	86	23
3) Yerel yönetimlerden	55	15
4) Devletten	62	17
Toplam	370	100

Tablo 8. Konunun uzmanlarını yeterli buluyor ve güveniyor musunuz?

Table 8. Do you find probiotic products competent and trust worthy?

Seçenekler	Sayı	Yüzde
1) Evet	72	18
2) Hayır	100	25
3) Fikri yok	162	40
4) İlgilenmeyen	49	12
5) Cevap yok	22	5
Toplam	405	100

Katılımcıların (405 kişi) %25'ni ve tutumunu belirtenlerin (334 kişi) %30'nun teşkil eden bir kesim bu soruyu "hayır" olarak cevaplandırmıştır. Bu sonuç, grubun uzmanların yeterliliği ve güvenilirliği konusunda olumsuz tutumlara sahip olduğunu göstermektedir. Bu soruya "evet" diyenler (72 kişi, %22) ise uzmanların yeterliliği ve güvenilirliği konusunda olumlu kanaat ve tutum sergilemişlerdir.

b) Üretici firmalara güven

Uzmanların yeterliliği ve güvenilirliği konusunda olduğu gibi, katılımcıların üretici firmalara güven duyup duymadıkları incelenmiş ve bulgular tablo 9'da belirtilmiştir. Katılımcıların (405 kişi) %37'sini tutumunu belirtenlerin (332 kişi) %46'sını teşkil eden bir kesim bu soruya "hayır" cevabı verirken buna kıyasla "evet" diyen katılımcıların oranı %15 olarak belirlenmiştir.. ($p<0.001$).

Tablo 9. Üretici firmalara güveniyor musunuz?

Table 9. Do you trust manufactures?

Seçenekler	Sayı	Yüzde
1) Evet	60	15
2) Hayır	151	37
3) Fikri yok	121	30
4) İlgilenmeyen	49	12
6) Cevap yok	24	6
Toplam	405	100

TARTIŞMA ve SONUÇ

Probiyotik konusu, tüketici sağlığının ve buna ait ilginin, elbette tek ölçütü değildir. Fakat önemli ölçütlerden biridir. Probiyotik ürünler, hem gastrointestinal sistem hem de immün sistem üzerindeki olumlu etkileri ile insan sağlığının korunmasındaki önemlerinden dolayı tüketimi giderek artan bir besin grubudur. Ancak halka yönelik yapılan bu anket çalışması sonucu elde edilen verilere göre probiyotik ürün kullanımının halen yeterli düzeyde olmadığı tespit edilmiştir.

Yapılan bu çalışmada, katılımcıların %41'i (165 kişi) erkek, yaklaşık %59'u (238 kişi) ise kadındır ve yaklaşık %27'si (111 kişi) öğrencidir. Bu gruptan sonra gelen en kalabalık meslek grubunu ise "öğretmenler" (96 kişi, %23.7) oluşturmaktadır. Kendilerini "devlet memuru" olarak tanımlayanlar (50 kişi, %12.3) ise üçüncü sırada gelmektedir. Probiyotikler konusunda üniversite öğrencileri üzerinde yapılan anket çalışmaları mevcuttur. Derin ve Keskin (2013) yaptıkları anket çalışmasında, erkek öğrencilerin %63.2'sinin, kız öğrencilerin ise %63.6'sının probiyotik ürünler hakkında bilgilerinin olduğunu belirtmişlerdir. Koçak ve Kalkan (2014) öğrencilerin %50.35'inin probiyotik ürünler konusunda bilgi sahibi olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca araştırmacılar probiyotik olarak en fazla tüketilen ürünün %46.10 oranla yoğurt olduğunu ifade etmişlerdir. Mortaş ve ark (2011)'nin yapmış olduğu anket çalışmasında öğrencilerin %34.80'inin yoğurt tükettiğini, %78'inin kefir tüketmediğini, tüketmeyen öğrencilerin %74.16'sının kefir bilmediklerinden tüketmediklerini belirtmişlerdir. Yabancı ve Şimşek (2007) yaptıkları çalışmada, probiyotik ürünleri erkek öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%91.4), kız öğrencilerin ise %86.3'ünün severek tükettiklerini; erkek öğrencilerin %82.9'unun, kız öğrencilerin ise %76.5'inin reklamlardan etkilendiğini; erkek öğrencilerin %80'i ile kız öğrencilerin %88.2'sinin probiyotik ürünlerden fayda gördüğünü söylediklerini bildirmişlerdir. Buna karşın, öğrencilerin probiyotik ürünleri tüketmeme nedenleri olarak probiyotikleri doğal bulmama, ihtiyaç duymama ve lezzetsiz bulma gibi cevaplar verildiğini belirtmişlerdir. Bu çalışma elde edilen verilerden; ankete katılan tüketicilerden yarısının ekonomik, eğitim ve kültürel durumları sebebiyle günlük yaşamlarında sağlıklı beslenme konusuna yer vermedikleri ve "ne bulursam yer içerim" yaklaşımında oldukları görülmüştür. Katılımcıların diğer yarısının ise sağlıklarına ve sağlıklı beslenme konusuna önem verdikleri görülmüştür. Ayrıca, kadınların bu konuda erkek tüketicilerden daha hassas oldukları anlaşılmaktadır.

Yapılan bu çalışmada katılımcıların %21'i probiyotik ürün tükettiğini belirtirken %25.9'u tüketmediğini, %49.6'sı fırsat buldukça tükettiğini belirtmiş, %3.2'si ise soruyu cevapsız bırakmıştır.

Yapılan bu çalışma kapsamında en fazla kullanılan probiyotik ürünün yoğurt %39 ve probiyotik yoğurt %25 olduğu anlaşılmıştır. Diğer taraftan, probiyotik ürün olarak %16'lık kullanımla kefirin de önemli bir yere sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, kullanımla sıklığı açısından probiyotik ürünleri tüketicilerin %10'unun her gün, %8'inin günde bir kez, %8'inin ayda 2-3 kez tükettikleri, %21'inin ise hiç tüketmediği tespit edilmiştir.

Probiyotik ürünleri, katılımcıların niçin kullandıklarına ait sonuçlar ilginçtir. Katılımcıların %50'sinin (cevapsız ve ilgilenmeyen) bu ürünleri niçin kullandığı veya kullanacağı hakkında kesin bilgi ve kanaat sahibi olmaması dikkat çekmektedir.

Elde edilen veriler doğrultusunda kullanımın ilk sıradaki nedeni zayıflama rejimi olmasıdır. İkinci sıradaki neden ise, mide-barsak sistemini düzenleyip güçlendirdiği şeklindedir.

Probiyotiklerin kullanımı sonrasında faydalı olduğunu ifade eden katılımcıların oranı % 29'dur. Faydasını görmediğini söyleyenler ise küçük bir gruptur (%2). Diğer taraftan, ürünleri tüketmeyen (%21.5), cevap vermeyen (%10) ve farkında olmayanlar (%38) birleştirildiğinde (%68), ilgisizlik, bilgisizlik ve güvensizliğin ön plana çıktığını söylemek mümkündür.

Probiyotik ürünler çok kullanıldığında zarar verir görüşüne katılanları da (%29.4) da göz önüne alırsak, bu değerlendirme destek bulmaktadır. Ayrıca, kesin kanaati olmasa da kuşku duyanlar (%59) güven konusunu düşündürmektedir.

Katılımcıların %26'sı, bu ürünleri kullanmada uzman tavsiyesine göre hareket ettiklerini belirtmişlerdir. Bu sonuca göre, probiyotiklerin tercih edilmesinde reklam ve yakın çevre etkisinin fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Ürünlerin markaları ile ilgilenmeyen (%37) ve etiket bilgilerini okumayan ve ilgilenmeyen (cevapsızlarla birlikte %54) katılımcıların sayısı birlikte değerlendirildiğinde, probiyotiklere karşı ilginin zayıf olduğu görüşü güçlenmektedir. Ancak katılımcıların "yeterli bilgi verilmiyor, tüketiciler aydınlatılmalıdır" şeklindeki ifadeleri, probiyotiklere karşı ilgisizliklerinin sebebinin kendilerinde olmadığı kanaatinde olabileceklerini de ortaya koymaktadır. Konunun uzmanlarıyla ilgili kanaatler ise muğlaktır. Çünkü tüketiciler, konunun uzmanlarıyla ender olarak karşı karşıya gelmişlerdir. Konunun arzettiği ciddiyeti toplumda kazanmadığı, uzmanların ortaya çıkmadığı da söylenebilir. İlave olarak, yapılan bu çalışmadan üretici firmalara güvenin de zayıf olduğu anlaşılmaktadır.

Şehirdekilerin köydekilere göre biraz daha bilinçli olduğunu söylesek bile, katılımcılardan yola çıkarak tüketicilerin probiyotikler hakkında yeterli ilgi ve bilgi sahibi olduğunu söyleyebilmek oldukça zordur. İlginin, her konuda olduğu gibi daha çok bir çeşit "moda" algısından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca, başta medya olmak üzere reklamların bunda büyük etkisi olduğu değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak, probiyotikler konusunda yeterli sayıda bilimsel çalışma yapılması ve tüketicilerin bu konuda aydınlatılması büyük önem taşımaktadır. Tüketicici sağlığıyla ilgilenildiği ve önem verildiği ölçüde ekonomik gelişmeye de paralel olarak halkın bilinçlenmesi artacak ve ilgi seviyesi yükselecektir.

KAYNAKLAR

- Aydın M, Açıköz İ, Şimşek B (2010).** Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencilerinin probiyotik ürün tüketimlerinin ve probiyotik kavramının bilinme düzeyinin belirlenmesi. *Gıda Teknolojileri Elektronik Dergisi* 5, (2): 1-6.
- Can ÖP (2007).** Probiyotik mikroorganizmaların yararları. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*. 6, 194-196..
- Chandan R (1997).** Dairy-based ingredients. American Association of Cereal Chemists, St. Paul, MN. Pp. 96-99.
- Derin ÖD, Keskin S (2013).** Gıda Mühendisliği öğrencilerinin probiyotik ürün tüketim durumlarının belirlenmesi: Ege Üniversitesi Örneği. *Gıda*, 38, (4): 215-222.
- Gültekin M (2004).** Probiyotikler. *Ankem Dergisi*, 18 (Ek 2), 87-89.
- Hacıoğlu G, Kurt G (2012).** Tüketicilerin fonksiyonel gıdalara yönelik farkındalığı, kabulü ve tutumları: İzmir İli Örneği. *Business and Economics Research Journal*, 3 (1): 161-171.
- Hennequin C, Kaufmann-Lacroix C (2002).** Possible role of cathetersin *Saccharomyces boulardii* fungemia. *Eur J Clin Microbiol*, 19, 16-20.
- Holzapfel WH, Schillinger U (2002).** Introduction top re-and probiotics. *Food Res Int*, 35, 109-116.
- İnanç N, Şahin H, Çiçek B (2005).** Probiyotik ve prebiyotiklerin sağlık üzerine etkileri. *Erciyes Tıp Dergisi*, 27, 122-127.
- Koçak H, Kalkan S (2014).** Üniversite öğrencilerinin probiyotik gıda tüketim alışkanlıklarının belirlenmesi-Bahçe Meslek Yüksekokulu örneği. *DBHAD Beslenme Araştırmaları Dergisi*, 1, 1.
- Mathieu F, Sudirman I, Rekhif N (1993).** Mesenterocin 52, a bacteriocin produced by *Leconostoc mesenteroides* ssp. *mesenteroides* Fr 52. *J Appl Bacteriol*, 74, 372-379.
- Mortaş M, Yazıcı F, Dervişoğlu M (2011).** Ondokuz Mayıs Üniversitesi lisans öğrencilerinin süt ve süt ürünleri tüketim alışkanlıkları. *Samsun Sempozyumu*, 5, 1-6.
- Roberfroid MB (2000).** Prebiotics and probiotics are they functional foods. *Am J Clin Nutr*, 71, 1682-1687.
- Şener A, Temiz A, Toğay SÖ, Bağcı U (2008).** Çeşitli prebiyotiklerin *Bifidobacterium animalis* subsp. *lactis* Bb-12'nin gelişimi ve asitlik geliştirme özelliği üzerine in vitro etkileri. Hacettepe Üniversitesi Gıda Mühendisliği Bölümü, Türkiye 10. Gıda Kongresi, sh: 889-892, Erzurum.
- Yabancı N, Şimşek İ (2007).** Üniversite öğrencilerinin probiyotik ürün tüketim durumları. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6, 6.
- Yağcı R (2002).** Prebiyotikler ve probiyotikler. *Çocuk Sağlığı Hastalıkları Dergisi*, 45, 337-344.